

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота
магістра

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКИХ ВМІНЬ
ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-СКРИПАЛІВ КОЛЕДЖУ КУЛЬТУРИ І
МИСТЕЦТВ**

Виконала:

студентка II курсу, групи ММ1-М18
спеціальності 014 Музичне мистецтво

Сидорук С. А.

Керівник: Карташова Ж.Ю.,

кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент: Лабунець В.М.,

доктор педагогічних наук, професор,

декан педагогічного факультету

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКИХ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-СКРИПАЛІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	8
1.1. Зміст та структура виконавських вмінь та навичок музикантів-інструменталістів.....	8
1.2. Специфіка формування та удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв у процесі інструментальної підготовки.....	24
РОЗДІЛ II. ДІАГНОСТУВАЛЬНО-ПОШУКОВА РОБОТА З УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКИХ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-СКРИПАЛІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	37
2.1. Стан сформованості інструментально-виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв	37
2.2. Перспективні напрями удосконалення процесу формування виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв	53
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКОНАВСЬКИХ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-СКРИПАЛІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	64
3.1. Методичні засади удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв у процесі інструментальної підготовки	64
3.2. Організація та перебіг формувального експерименту та аналіз результатів експериментального дослідження.....	84
ВИСНОВКИ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Впровадження культурологічних домінант у сучасну систему освіти висуває високі вимоги до якості підготовки фахівців з музичного мистецтва, які покликані закладати надійне підґрунтя розвитку культури й духовності підростаючого покоління. У зв'язку з цим потребує суттєвого оновлення процес інструментального навчання в мистецьких навчальних закладах.

Упродовж XIX-XXI століть теорія й методика музичного навчання поповнилася великою кількістю праць визначних педагогів та виконавців, у яких проблема формування та удосконалення виконавських вмінь та навичок інструменталістів розглядається з позицій:

- анатомії та фізіології, де увага спрямовується лише на вироблення рухових актів без усвідомленого управління процесом створення їх уявлених взірців (Р. Брейтгаупт, Й. Гат, Л. Демпе, М. Клементі, Ф. Штейнгаузен та ін.);

- психотехніки, згідно з якою пріоритетного значення набуває психологічна сфера у формуванні універсальних рухів без урахування фізіологічних особливостей музикантів (Й. Гофман, К. Мартінсен, Ю. Цагареллі, Д. Юник, Т. Юник та ін.);

- інтонаційно-сислового звукомовлення та розуміння мікроструктури музичного твору як синтетичного явища виконавської техніки (Б. Асаф'єв, Л. Гінзбург, М. Давидов, Г. Нейгауз та ін.).

Разом з тим, аналіз психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної та мистецтвознавчої наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок, що у численних і вагомих за теоретичними й практичними результатами надбаннях педагогічної науки залишаються не висвітленими питання змісту та структури інструментально-виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів мистецьких навчальних закладів, а також методики їх цілеспрямованого формування та удосконалення у процесі фахової підготовки.

Актуальність, теоретична і практична значущість проблеми, її недостатнє висвітлення у науково-методичній літературі, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дослідження – **«Методичні засади удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв».**

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати методичні засади та експериментально перевірити ефективність організаційно-методичної системи інструментально-виконавської підготовки студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв.

Об’єкт дослідження – процес інструментальної підготовки студентів-скрипалів мистецьких навчальних закладів I-II рівня акредитації.

Предмет дослідження – методичні засади удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв.

Відповідно до поставленої мети було визначено **завдання** дослідження.

1. Здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми в теорії та методиці музичного навчання і з’ясувати зміст та структуру інструментально-виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів коледжу культури і мистецтв у процесі інструментальної підготовки.

3. Виявити ефективні методи і прийоми удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів у процесі інструментальної підготовки.

4. Розробити методику цілеспрямованого удосконалення вмінь та навичок студентів-скрипалів та обґрунтувати педагогічні умови управління процесом її реалізації.

5. Експериментально перевірити ефективність цілісної організаційно-методичної системи удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів у процесі інструментальної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять концепції щодо філософського розуміння педагогічних явищ та процесів (Ш. Амонашвілі, В. Жадько, Е. Кучменко, Г. Меднікова, Ю. Мірошніков, А. Спіркін, та ін.); системного підходу до навчальної діяльності суб'єктів (Ю. Бабанський, В. Кан-Калик, В. Козаков, Я. Коменський, Дж. Локк, С. Мельничук, І. Песталоцці, Ю. Руденко, С. Русова, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський, О. Хижна та ін.); вдосконалення мистецької освіти (Н. Ахмедходжаєва, Н. Гузій, І. Зверев, А. Козир, Л. Куненко, Л. Марковець, В. Лабунець, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Побережна, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Теоретичну основу дослідження склали ідеї психологічної, психофізіологічної та мистецтвознавчої наук щодо формування рухових навичок (С. Геллерштейн, Є. Гурьянов, В. Давидов, І. Домашенко, О. Запорожець, Є. Ільїн, В. Клименко, О. Лурія, О. Малхазов, А. Матвеев, С. Мельников, І. Павлов, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, П. Рудік та ін.); активізації механізмів мислення суб'єктів діяльності (А. Брушлинський, Л. Веккер, В. Денисенко, Дж. Дьюї, З. Калмикова, Я. Пономарьов, О. Самойлов, О. Тихомиров, З. Фрейд, Д. Халперн та ін.); вдосконалення процесу підготовки музикантів-інструменталістів (О. Андрейко, Ю. Бай, Л. Баренбойм, В. Бурназова, О. Віцинський, О. Готсдінер, М. Давидов, Л. Котова, О. Ростовський, З. Румянцева, Г. Саїк, В. Самітов, О. Хлебнікова, Г. Ципін, А. Шмідт-Шкловська, О. Шульпяков, Д. Юник, Т. Юник та ін.).

Для досягнення мети дипломної роботи у процесі дослідження використовувалися **методи**, які відповідали природі явища, що вивчалось, і були адекватні поставленим завданням, а саме:

- теоретичні (обробка й аналіз психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної і мистецтвознавчої літератури в межах досліджуваної проблеми, узагальнення передового досвіду діяльності визначних педагогів та видатних виконавців, моделювання змісту вихідних положень

психологічної науки у теорію і методику музичного навчання тощо) – для з'ясування сутності та структури виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів і визначення перспективних шляхів їх формування у процесі інструментальної підготовки;

- емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування, оцінювання, констатувальний, пошуковий і формувальний експерименти тощо) – для виявлення педагогічних умов впровадження розроблених інновацій в освітній процес студентів-скрипалів, а також віднайдення ефективних методів і прийомів цілеспрямованого удосконалення інструментально-виконавських вмінь та навичок.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження обраної проблеми полягає у подальшому розвитку:

- теорії та методики музичного навчання шляхом удосконалення процесу формування інструментально-виконавських удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів мистецьких навчальних закладів;

- педагогічних засобів активізації механізмів розумової діяльності студентів-скрипалів у ході вироблення інструментально-виконавських удосконалення виконавських вмінь та навичок;

- методів і прийомів управління процесом удосконалення виконавських вмінь та навичок.

Практичне значення одержаних результатів дослідження обраної проблеми визначається впровадженням запропонованих методичних рекомендацій щодо удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів в освітній процес мистецьких навчальних закладів.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри музичного мистецтва та звітних науково-практичних конференціях студентів

і магістрантів Камя'нець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У дослідженні наведено теоретичні узагальнення та запропоновано методичне вирішення проблеми удосконалення виконавських вмінь та навичок студентів-скрипалів у системі мистецької освіти, що знайшло відображення у теоретичному обґрунтуванні методичних засад та перевірці поетапної методики формування означеного феномену.

Перевірка розробленої методики здійснювалася в умовах дослідно-експериментальної роботи, що дозволило зробити такі висновки:

1. Історико-теоретичний аналіз розвитку і становлення скрипкового мистецтва виявив, що формуванню виконавських вмінь і навичок скрипалів як на початкових етапах навчання, так і в процесі удосконалення майстерності виконавців-фахівців завжди приділялося багато уваги. Наукове переосмислення закономірностей та принципів формування та удосконалення виконавських вмінь та навичок скрипаля відбувалося з анатомо-фізіологічних, психологічних, мистецтвознавчих і педагогічних позицій.

2. З'ясовано, що в системі музично-педагогічної освіти України постійно привертається увага до удосконалення виконавського апарату молодих фахівців. Це зумовлено необхідністю сформувати у студентів поглиблені та усвідомлені знання в галузі інструментального виконавства, а також оволодіння відповідними вміннями та навичками шляхом осмислення і узагальнення надбань, які були накопичені кращими музикантами-виконавцями минулих часів.

3. У дослідженні виконавські вміння та навички майбутнього фахівця характеризуються як засвоєні особистістю способи відтворення музичних образів з метою донесення їх до слухацької аудиторії; вони акумулюють музичні враження і переживання, а також музикознавчі, інтерпретаційні та методичні компетенції, набуті в процесі виконавської діяльності.

Встановлено, що основним завданням в мистецьких навчальних закладах є удосконалення виконавських вмінь та навичок майбутніх педагогів-скрипалів. При цьому необхідне усунення чіткої межі між технічними можливостями студента і художньою інтерпретацією музичних творів. Для вирішення даного завдання необхідно формувати і розвивати цілісне уявлення студентів стосовно виконавського процесу.

4. На підставі наукових праць, присвячених проблемі фахової підготовки майбутніх фахівців визначено педагогічні принципи, орієнтування на які значно оптимізує процес удосконалення їх виконавських вмінь: компетентнісний, синергетичний, індивідуальний, таксономічний, які спрямовують процес виконавської підготовки на сучасні потреби мистецьких закладів у високоосвічених і кваліфікованих педагогах-музикантах.

5. Обґрунтовано принципи удосконалення інструментально-виконавських вмінь та навичок які містять цілепокладальні орієнтири удосконалення фахової підготовки студентів в галузі навчання гри на скрипці. З'ясовано, що успішне удосконалення вмінь та навичок студентів найкраще відбувається за дотриманням наступних педагогічних умов: створення художньо-творчої атмосфери занять в класі скрипки; зосередженості уваги на рефлексії психічних відчуттів, які супроводжують розвиток виконавської техніки; орієнтації на поліфункціональну стратегію виконавської діяльності майбутнього педагога-скрипаля; активізації самостійної роботи над виконавським апаратом на основі отриманих знань і досвіду їх застосування; створення ситуацій успіху в процесі удосконалення виконавського апарату студентів.

6. У результаті дослідження були встановлені й науково обґрунтовані критерії та показники, які відповідають компонентній структурі інструментально-виконавських вмінь та навичок. Це дозволило діагностувати компонентну структуру інструментально-виконавських вмінь на початковому етапі навчання, а також виявити динаміку сформованості усіх

компонентів на різних етапах експериментального навчання.

7. Проведення констатувального експерименту включало анкетування студентів різних курсів та викладачів по класу скрипки, спостереження за ходом освітнього процесу в процесі фахової підготовки студентів, аналіз результатів їх інструментально-виконавської діяльності.

Таким чином, результати дослідження підтвердили необхідність застосування спеціальної методики удосконалення інструментально-виконавських вмінь та навичок студентів у процесі навчання гри на скрипці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано / Александр Дмитриевич Алексеев. – [3-е изд., доп.]. – М.: Музыка, 1978. – 287 с.
2. Андрейко О.І. Виконавська культура скрипаля: теорія і методика формування: монографія/О.І. Андрейко. – Львів: Атлас. – 2013. – 297с.
3. Андрейко О. І. Методи вдосконалення виконавського апарату музиканта-інструменталіста: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Андрейко Оксана Іванівна. – К., 2004. – 182 с.
4. Асафьев Б. Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании / Б. Асафьев; ред. и вступ ст. Е. Орловой. – М. – Л.: Музыка, 1965. – 149, [5] с.
5. Ауер Л.С. Моя школа игры на скрипке. Интерпретация произведений скрипичной классики / Ауер Л.С. – М, 1965.
6. Ахмедходжаева Н. М. Теоретические проблемы концертности и концертирования в музыкальном искусстве : автореф. дисс. на соискание учён. степени канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 “Музыкальное искусство” / Н. М. Ахмедходжаева. – Ташкент, 1985. – 21 с.
7. Бабанский Ю. К. Рациональная организация учебной деятельности / Юрий Константинович Бабанский. – М.: Знание, 1981. – 96 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Сер. “Педагогика и психология”; № 3).
8. Бай Ю. Н. Теоретические основы совершенствования внутренней структуры музыкально-игровых движений баяниста: дисс. ... канд. искусств. наук : 17.00.02 / Бай Юрий Николаевич. – К., 1986. – 182 с.
9. Баренбойм Л. А. Вопросы фортепианной педагогики и исполнительства / Лев Аронович Баренбойм. – Л.: Музыка, 1969. – 288, [2] с.
10. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Лев Аронович Баренбойм. – Л.: Музыка, 1974. – 335, [3] с.
11. Беккер Х. Техника и искусство игры на виолончели / Х.Беккер,

Д.Ринар. – М. : Музыка, 1978. – 287 с.

12. Бернштейн Н. А. О ловкости и её развитии / Николай Александрович Бернштейн. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 288 с.

13. Бернштейн Н. А. Физиология движений и активность / Николай Александрович Бернштейн; под ред. акад. О. Г. Газенко. – М.: Наука, 1990. – 494 с.

14. Бех І. Д. Виховання особистості: підруч. / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2008. – 838, [2] с.

15. Борисьяк А. Метод органического развития технических приёмов игры на виолончели / Андрей Борисьяк. – [2-е изд.]. – М. – Л.: Музгиз, 1947. – 85, [3] с.

16. Брянская Ф. Навык игры с листа, его структура и принципы развития / Ф. Брянская // Вопросы фортепианной педагогики. – М.: Музыка, 1976. – Вып. 4. – С. 46-62.

17. Брянская Ф. Навык игры с листа и принципы его формирования / Фаина Брянская // Ребёнок за роялем: Педагоги-пианисты социалистических стран о фортепианной методике : сб. статей / [пер. с нем. П. Дорохова и Ж. Согомонян]; под ред. Г. Балтер. – М.: Музыка, 1981. – С. 194-200.

18. Булыго К. Проблемные ситуации в обучении баяниста / К. Булыго // Баян и баянисты : [сб. статей / сост. и общ. ред. Б. Егорова, С. Колобкова]. – М.: Сов. композитор, 1984. – Вып. 6. – С. 69-86.

19. Бурназова В. В. Методичні засади розвитку виконавської самостійності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі інструментальної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Бурназова Віра Володимирівна. – Бердянськ, 2010. – 235 с.

20. Вицинский А. В. Психологический анализ процесса работы пианиста над музыкальным произведением: дисс. ... канд. пед. наук (по психологии) / Вицинский Александр Владимирович. – Л., 1948. – 111 с.

21. Воронова Т. Н. К вопросу о музыкальном мышлении /

Т. Н. Воронова // Проблемы фортепианной педагогики и исполнительства : [сб. труд. / под ред. В. И. Муцмахера]. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1978. – С. 64-70.

22. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6 т. / Лев Семёнович Выготский. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 3: Проблемы развития психики. – 1983. – 368 с. – (Акад. пед. наук СССР).

23. Гат Й. Техника фортепьянной игры / Йожеф Гат; [пер. с венгер. Эржебет Фоно]. – М.: Музыка. – Будапешт: Корвина, 1973. – 243, [3] с.

24. Геллерштейн С. Г. Психология движений: [Стеногр. лекции, прочит. в МГУ в 1967 г. / Публ. и предисл. О. Г. Носковой] / С. Г. Геллерштейн // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14, Психология. – 1992. – № 1. – С. 61-70.

25. Гинзбург Г. Заметки о мастерстве / Г. Гинзбург // Вопросы фортепианного исполнительства. Очерки. Статьи. Воспоминания / сост. и общ. ред. М. Г. Соколова. – М.: Музыка, 1968. – Вып. 2. – С. 61-70.

26. Гинзбург Л. О работе над музыкальным произведением (методический очерк) / Лев Соломонович Гинзбург. – [3-е изд., доп.] – М.: Музыка, 1968. – 112 с.

27. Голубовская Н. О музыкальном исполнительстве : сб. статей и материалов / Надежда Иосифовна Голубовская; [сост. Е. Бронфин]. – Л.: Музыка, 1985. – 142, [1] с.

28. Гольденвейзер Е. И. Мысли о музыке, исполнительском искусстве и фортепианной педагогике / Е. И. Гольденвейзер // В классе А. Б. Гольденвейзера : [сб. статей / сост. Д. Благой, Е. Гольденвейзер]. – М.: Музыка, 1986. – (“Уроки мастерства”). – С. 27-43.

29. Горенко Л. М. Работа над музичним твором (методичні поради) / Леонід Миронович Горенко. – К.: Муз. Україна, 1982. – 49, [3] с.

30. Гофман И. Фортепьянная игра. Ответы на вопросы о фортепьянной игре / Иосиф Гофман; [пер. с англ. Г. А. Павлова]. – М.: Музгиз, 1961. – 223

с.

31. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти : [монографія] / Наталія Василівна Гузій. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 243 с.

32. Гурьянов Е. В. Навык и действие / Е. В. Гурьянов // Учёные записки МГУ имени М. В. Ломоносова. – М.: МГУ, 1945. – Вып. 90: Психология: Движение и деятельность. – С. 133-148.

33. Гутников Б. Л. Об искусстве скрипичной игры / Борис Львович Гутников. – Л.: Музыка, 1988. – 56 с.

34. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения: Опыт теоретического и экспериментального исследования / Василий Васильевич Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).

35. Давидов М. А. Основи формування виконавської майстерності баяніста / Микола Андрійович Давидов. – К.: Муз. Україна, 1983. – 72 с.

36. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста : навч. посіб. [для вищ. муз. навч. закладів] / Микола Андрійович Давидов. – К.: Муз. Україна, 1997. – 240, [4] с.

37. Давидов М. А. Школа виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) : посіб. [для студ. та пед. вищ. і сер. навч. закладів] / Микола Андрійович Давидов. – К.: Вид-цтво ім. Олени Теліги, 1998. – 112 с.

38. Дельнова В. Развитие фортепианной техники на начальной стадии обучения / Виктория Дельнова // Ребёнок за роялем: Педагоги-пианисты социалистических стран о фортепианной методике : сб. статей / [пер. с нем. П. Дорохова и Ж. Согомонян]; под ред. Г. Балтер. – М.: Музыка, 1981. – С. 87-95.

39. Дорошенко Т. В. Формування у молодших школярів навичок музичного сприймання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Дорошенко Тетяна Володимирівна. – К., 1996. – 190 с.

40. Дьяченко Н. Г. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях / Дьяченко Н. Г., Котляревский И. А., Полянский Ю. А. – К.: Муз. Україна, 1987. – 110, [2] с.

41. Завалко К.В. Методичні засади самовдосконалення майбутнього вчителя музики в процесі навчання гри на скрипці: автореф. Дис. на здоб. Наук. ступ. кандидат. пед. наук: 13.00.02/ К.В. Завалко. – К., 2006. – 20 с.

42. Зак Я. О некоторых вопросах воспитания молодых пианистов / Я. Зак // Вопросы фортепианного исполнительства. Очерки. Статьи. Воспоминания / сост. и общ. ред. М. Г. Соколова. – М.: Музыка, 1968. – Вып. 2. – С. 81-99.

43. Зильберквит М. А. Понятия и процесс обучения / М. А. Зильберквит // Проблемы фортепианной педагогики и исполнительства : [сб. труд. / под ред. В. И. Муцмахера]. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1978. – С. 77-88.

44. Йовенко З. Н. Общее фортепиано: вопросы методики / Зоя Николаевна Йовенко. – К.: Муз. Україна, 1989. – 99 с.

45. Камилларов Е. О технике левой руки скрипача / Емил Камилларов; под ред. Л. Н. Раабена. – Л.: Музгиз, 1961. – 62, [2] с.

46. Келасьев В. Н. Структурная модель мышления и проблемы генезиса психики / Вячеслав Николаевич Келасьев. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. – 216 с.

47. Коган Г. М. Работа пианиста / Григорий Михайлович Коган. – М.: Музгиз, 1963. – 200, [2] с.

48. Коган Г. М. У врат мастерства (психологические предпосылки успешности пианистической работы) / Григорий Михайлович Коган. – [4-е изд., доп.]. – М.: Сов. композитор, 1977. – 176 с.

49. Козаков В. А. Теория и методика самостоятельной работы студентов: дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Козаков Виталий Андреевич. – К., 1991. – 386 с.

50. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : [монографія] /

А. В. Козир. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 378 с.

51. Коменский Я. А. Великая дидактика / Ян Амос Коменский // Педагогическое наследие / [Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г.]; сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1989. – С. 11-106.

52. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения / Ян Амос Коменский; [пер. с лат. В. Н. Ивановского и др.]; под ред., ввводн. ст., прим. А. А. Красновского. – М.: Наркомпрос РСФСР, 1939. – Т. 2: Отдельные произведения. – 1939. – 287 с.

53. Корженевський А. До питання про специфіку мислення музиканта-виконавця / А. Корженевський // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства : [зб. статей / ред. та упорядкув. А. Й. Корженевського]. – К.: Муз. Україна, 1981. – С. 29-40.

54. Котова Л. М. Емоційна стійкість як засіб формування інструментально-виконавської надійності у студентів музично-педагогічних факультетів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Котова Ліна Миколаївна. – Мелітополь, 2000. – 260 с.

55. Куненко Л. О. Науково-методичні підходи формування у студентів евристичного стилю викладання мистецьких дисциплін у процесі професійної підготовки / Л.О. Куненко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / Ред. кол. Н. В. Гузій та ін. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 17 (27). – С. 101-105.

56. Куперен Ф. Искусство игры на клавесине / Франсуа Куперен; [пер. с франц. О. А. Серовой-Хортик]. – М.: Музыка, 1973. – 151, [1] с.

57. Курковський Г. В. Питання фортепіанного виконавства : зб. статей / Григорій Васильович Курковський; упоряд. О. С. Олійник. – К.: Муз. Україна, 1983. – 137, [3] с.

58. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей

Николаевич Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.

59. Либерман Е. Я. Работа над фортепианной техникой : учеб. пособ. / Евгений Яковлевич Либерман. – [2-е изд., доп., перераб]. – М.: Музыка, 1985. – 136 с.

60. Липс Ф. Искусство игры на баяне / Фридрих Робертович Липс. – М.: Музыка, 1985. – 158 с.

61. Локк Дж. Об управлении разумом / Джон Локк // Педагогическое наследие / [Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж. -Ж., Песталоцци И.Г.]; сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский. – М.: Педагогика, 1989. – С. 179-192.

62. Лук А. Н. Мышление и творчество / Александр Наумович Лук. – М.: Политиздат, 1976. – 144 с. – (Философ. б-чка для юношества).

63. Лурия А. Р. К проблеме психологически ориентированной физиологии / А. Р. Лурия // Проблемы нейропсихологии (психофизиологические исследования) / отв. ред. проф. Е. Д. Хомская и действ. чл. АПН СССР А. Р. Лурия. – М.: Наука, 1977. – С. 9-27. – (Академия наук СССР, институт психологии).

64. Макаренко А. С. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / Антон Семёнович Макаренко; редколл.: В. Н. Столетов (пред.) [и др.]; под ред. И. А. Каирова (отв. ред.) [и др.]. – М.: Педагогика, 1977. – Т. 1. – 1977. – 400 с. – (Акад. пед. наук СССР. Пед. б-ка).

65. Макаренко А. С. Педагогическая поэма / Антон Семёнович Макаренко. – М.: Молодая гвардия, 1977. – 640 с. – (Школьная библиотека).

66. Маккиннон Л. Игра наизусть / Лилиас Маккиннон; [пер. с англ., вступ. ст. и примечания Ф. Соколова]. – Л.: Музыка, 1967. – 143, [3] с.

67. Марковец Л. А. Педагогические аспекты подготовки будущего учителя учителя-музыканта к выступлению перед школьной аудиторией: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Марковец Людмила Анатольевна. – М., 1997. – 139 с.

68. Мартинсен К. А. Методика индивидуального преподавания игры на

фортепиано / Карл Адольф Мартинсен; [пер. с нем. В. Л. Михелис]; ред., комментарии и вступ. ст. Л. И. Ройзмана. – М.: Музыка, 1977. – 126, [2] с.

69. Матвеева О. В. Методика формування вокально-виконавської надійності у майбутніх учителів музики: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Матвеева Ольга Вікторівна. – Бердянськ, 2010. – 243 с.

70. Методические рекомендации по изучению дидактических принципов обучения игре на музыкальных инструментах / [сост. Ю. Н. Бай]. – Мелитополь: МГПИ, 1989. – 28 с.

71. Методические рекомендации по совершенствованию навыков управления произвольными движениями баяниста / [сост. Ю. Н. Бай]. – Запорожье: ЗГПИ, 1981. – 21, [3] с.

72. Мильштейн Я. И. Вопросы теории и истории исполнительства : сб. статей / Яков Исаакович Мильштейн. – М.: Сов. композитор, 1983. – 266 с.

73. Муцмахер В. И. К вопросу о формировании логической памяти / В. И. Муцмахер // Проблемы фортепианной педагогики и исполнительства : [сб. труд. / под ред. В. И. Муцмахера]. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1978. – С. 48-58.

74. Муцмахер В. И. О некоторых факторах успешной работы над фортепианным сочинением / В. И. Муцмахер // Проблемы фортепианной педагогики и исполнительства : [сб. труд. / под ред. В. И. Муцмахера]. – М.: МГПИ им. В. И. Ленина, 1978. – С. 58-64.

75. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры : записки педагога / Генрих Густавович Нейгауз. – [5-е изд.]. – М.: Музыка, 1987. – 240 [2] с.

76. Немченко Г. П. Формирование профессиональных и специальных навыков и умений у студентов педвузов (теоретический аспект) / Г. П. Немченко // Проблемы формирования профессиональных навыков и умений в процессе обучения студентов в педвузе. – Архангельск: АГПИ, 1982. – С. 15-18.

77. Николаев А. Очерки по истории фортепианной педагогики и теории

пианизма : учеб. пособ. / Александр Александрович Николаев. – М.: Музыка, 1980. – 112 с.

78. Оберман М. Л. Вопросы развития фортепианной техники у учащихся музыкальных школ / М. Л. Оберман // Воспитание пианиста в детской музыкальной школе : [сб. статей / редкол.: Б. Е. Милич (отв. ред.) и др.]. – К.: Мистецтво, 1964. – С. 94-108.

79. Оберюхтин М. Д. Проблемы исполнительства на баяне / Михаил Дмитриевич Оберюхтин. – М.: Музыка, 1989. – 95, [1] с. – (Библиотека музыканта-педагога).

80. Оборин Л. О некоторых принципах фортепианной техники / Л. Оборин // Вопросы фортепианного исполнительства. Очерки. Статьи. Воспоминания / сост. и общ. ред. М. Г. Соколова. – М.: Музыка, 1968. – Вып. 2. – С. 71-80.

81. Ониськів Г. Г. Психофізіологічний аспект формування у майбутніх учителів музики виконавсько-інструментальних навичок / Г. Г. Ониськів // Збірник наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – № 2. – С. 160-166. – (Педагогічні науки).

82. Ониськів Г. Удосконалення виконавських навичок музикантів-інструменталістів / Г. Ониськів // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи: зб. наук. статей. – Мелітополь: Люкс, 2010. – Вип. I. – С. 73-77.

83. Павлов И. П. Избранные труды по физиологии высшей нервной деятельности / И. П. Павлов; предисл. доктора биолог. наук, проф. О. П. Молчановой. – М.: Просвещение, 1950. – 263, [1] с.

84. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Галина Микитівна Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.

85. Паньков О. С. О работе баяниста над ритмом / Олег Сергеевич Паньков. – М.: Музыка, 1986. – 62, [2] с. – (Вопр. истории, теории,

методики).

86. Педагогика : учеб. пособ. [для студ.пед. ин-тов] / под ред. Ю. К. Бабанского. – М.: Просвещение, 1983. – 608 с.

87. Перельман Н. Е. В классе рояля (короткие рассуждения) / Натан Ефимович Перельман. – [4-е изд., доп.]. – Л.: Музыка, 1986. – 78, [2] с.

88. Песталоцци И. Г. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / под ред. В. А. Ротенберг, В. М. Кларина. – М.: Педагогика, 1981. – Т. 2. – 1981. – 416 с. – (Пед. б-ка).

89. Рубан Н. Г. Психологические основы формирования у студентов навыков игры на дополнительном инструменте (на материале музыкально-педагогических факультетов): дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Рубан Неонила Григорьевна. – Кишинёв, 1985. – 164 с.

90. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – Т. 1. – 1989. – 488 с. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).

91. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии : в 2 т. / Сергей Леонидович Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – Т. 2. – 1989. – 328 с. – (Труды д. чл. и чл.-кор. АПН СССР).

92. Рудик П. А. Психологические особенности двигательных навыков и их значение в обучении и спортивной тренировке / П. А. Рудик // Проблемы психологии спорта : сб. работ ин-тов физ. культуры / под ред. чл.-кор. АПН СССР, проф. П. А. Рудика. – М.: Физкультура и спорт, 1960. – Вып. 1. – С. 27-38.

93. Румянцева З. В. Формирование музыкально-исполнительских умений учителя музыки в классе фортепиано / З. В. Румянцева // Подготовка учителя музыки к профессиональной деятельности в школе : межвуз. сб. науч. трудов. – Ярославль: ЯГПИ им. К. Д. Ушинского, 1985. – С. 67-75.

94. Савшинский С. И. Пианист и его работа / Самарий Ильич Савшинский; под общ. ред. Л. А. Баренбойма. – Л.: Сов. композитор, 1961. –

269, [5] с.

95. Савшинский С. И. Работа пианиста над музыкальным произведением / Самарий Ильич Савшинский. – М. – Л.: Музыка, 1964. – 187 с.

96. Савшинский С. И. Работа пианиста над техникой / Самарий Ильич Савшинский. – Л.: Музыка, 1968. – 106, [2] с.

97. Саїк Г. Ф. Формування виконавської майстерності у студентів на основі активізації емоційно-естетичного переживання музики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання музики і музичного виховання” / Г. Ф. Саїк. – К., 2000. – 19 с.

98. Самітов В. З. Специфіка інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця (психофізіологічний аспект): [монографія] / Віктор Захарович Самітов. – К.: ДАКККіМ, 2007. – 200 с.

99. Сапожников Р. Е. Первоначальное обучение виолончелиста (методика развития первоначальных навыков игры на виолончели) / Роман Ефимович Сапожников. – М.: Музгиз, 1962. – 91, [5] с.

100. Семёнов В. Формирование технического мастерства исполнителя на готово-выборном баяне / В. Семёнов // Баян и баянисты : [сб. статей / сост. и общ. ред. Ю. Акимова]. – М.: Сов. композитор, 1978. – Вып. 4. – С. 54-78.

101. Сеченов И. М. Избранные произведения / И. М. Сеченов; ред. и послесл. Х. С. Коштойнца. – М.: АН СССР, 1952. – Т.1: Физиология и психология. – 1952. – 771,[1] с.

102. Смирнов М. Э. Г. Гилельс – педагог / М. Смирнов // Вопросы фортепианного исполнительства. Очерки. Статьи. Воспоминания / сост. и общ. ред. М. Г. Соколова. – М.: Музыка, 1968. – Вып. 2. – С. 153-172.

103. Станиславский К. С. Собрание сочинений : в 8 т. / К. С. Станиславский; подгот. текста, вступ. ст. и коммент. Г. В. Кристи и Вл. Н. Прокофьева. – М.: Искусство, 1957. – Т. 4: Работа актёра над ролью: Материалы к книге. – 1957. – 549, [3] с.

104. Стеценко В. К. Методика навчання гри на скрипці / Вадим Кирилович Стеценко; за ред. проф. Д. Лекгера. – К.: Держ. вид-во образотворчого мист. і муз. л-ри УРСР, 1960. – Част. 1. – 1960. – 178, [4] с.

105. Стеценко В. К. Методика навчання гри на скрипці. / Вадим Кирилович Стеценко. – К.: Мистецтво, 1964. – Част. 2. – 153, [5] с.

106. Струве Б. Пути начального развития юных скрипачей и виолончелистов / Б. Струве. – М., 1952. – 231 с.

107. Сурков А. Техника левой руки баяниста на начальном этапе обучения / А. Сурков // Баян и баянисты : [сб. метод. статей / сост. и общ. ред. Ю. Акимова]. – М.: Сов. композитор, 1974. – Часть 2. – С. 48-68.

108. Сухомлинский В. А. Избранные произведения : в 5 т. / редкол.: А. Г. Дзеве́рин (пред.) и др. – К.: Радянська школа, 1979. – Т. 2. – 1979. – 718 с.

109. Тарчинська Ю. Г. Формування у студентів-інструменталістів навичок виразного виконання в процесі вивчення курсу “Загальне фортепіано”: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Тарчинська Юлія Георгіївна. – К., 2002. – 193 с.

110. Тимакин Е. М. Воспитание пианиста : метод. пособ. / Евгений Михайлович Тимакин. – [2-е изд.]. – М.: Сов. композитор, 1984. – 143, [1] с.

111. Тимошенко Н. П. Формирование педагогических умений и навыков у студентов музыкально-педагогических факультетов: дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тимошенко Наталия Павловна. – К., 1991. – 198 с.

112. Тихомиров О. К. Мышление, знание и понимание / О. К. Тихомиров, В. В. Знаков // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 14, Психология. – М., 1989. – № 2. – С. 6-16.

113. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения : в 6 т. / сост. С. Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1990. – Т. 6. – 1990. – 528 с.

114. Ушинский К. Д. Собрание сочинений : в 11 т. / К. Д. Ушинский. – М. – Л.: АПН РСФСР, 1950. – Т. 10: Материалы к третьему тому

“Педагогической антропологии”. – 1950. – 665, [3] с.

115. Фейгенберг И. М. Видеть – предвидеть – действовать / Иосиф Моисеевич Фейгенберг. – М.: Знание, 1986. – 160 с.

116. Фрейд З. Введение в психоанализ : лекции / Зигмунд Фрейд; [пер. с нем. Г. В. Барышниковой]; под ред. Е. Е. Соколовой и Т. В. Родионовой. – СПб.: Азбука-классика, 2005. – 480 с. – (Азбука-классика).

117. Фрейд З. Психоанализ / Зигмунд Фрейд. – Д.: Сталкер, 2000. – 432 с. – (Серия “Золотая библиотека психологии”).

118. Халперн Д. Психология критического мышления / Дайана Халперн. – СПб.: Питер, 2000. – 512 с. – (Серия “Мастера психологии”).

119. Хлебнікова О. В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 “Теорія і методика навчання музики та музичного виховання” / О. В. Хлебнікова. – К., 2001. – 22 с.

120. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: дис. ... доктора психол. наук : 19.00.03 / Цагарелли Юрий Алексеевич. – Казань, 1989. – 425 с.

121. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано : учеб. пособ. [для студ. пед. ин-тов по спец. № 2119 “Музыка и пение”] / Геннадий Моисеевич Цыпин. – М.: Просвещение, 1984. – 176 с.

122. Шахов Г. И. Игра по слуху, чтение с листа и транспонирование в классе баяна : учеб. пособ. / Геннадий Иванович Шахов. – М.: Музыка, 1987. – 190 с.

123. Шмидт-Шкловская А. О воспитании пианистических навыков / Анна Абрамовна Шмидт-Шкловская. – [2-е изд.]. – Л.: Музыка, 1985. – 72 с.

124. Шульгіна В. Про курс методики навчання гри на фортепіано / В. Шульгіна // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства : [зб. статей / ред. та упорядкув. А. Й. Корженевського]. – К.: Муз. Україна, 1981. – С. 25-28.

125. Шульпяков О. Ф. Вопросы методологии развития двигательной техники музыканта-исполнителя (на материале скрипичной педагогики) : автореф. дисс. на соискание учёной степени канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 / О. Ф. Шульпяков. – Л., 1969. – 19 с.

126. Шульпяков О. Ф. Музыкально-исполнительская техника и художественный образ / Олег Фёдорович Шульпяков. – Л.: Музыка, 1986. – 124, [2] с.

127. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: [монографія] / Ольга Пилипівна Щолокова. – К.: Укр. держ. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 1996. – 172, [1] с.

128. Юник Д. Г. Виконавська надійність музикантів: зміст, структура і методика формування / Дмитро Григорович Юник. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 338, [2] с.